

broj 01 – januar/februar 2009.

uvodna reč

Još jedan časopis? Pa još posvećen poeziji? U nizu blogova, e-fanzina, i više od beskrajnog, uvek beskrajno *updateable* sadržaja, koji može, besplatno, i bez naknade, da objavi svako, pritom, i da se ne potpiše? Još jedan, sa namerom da po ko zna koji put eksploatiše taj olupani, pogotovo internet-produkcijom unazađeni žanr, koga već duže vreme ne prati nikakva recepcija?

Poeziji, koja je čas endemska vrsta, a čas korov koji buja, danas je neophodno „posebno mesto“ – ne počasno, već izdvojeno od svih ostalih rodova, bilo zato što je zaslužila, bilo zato što je „izgnana“. Potreban joj je svojevrsni karantin, što zbog svoje suštinske različitosti od onoga što je još Verlen nazivao *littérature*, što radi jasnijeg fokusiranja publike na njen unutrašnji razvoj. No ta izolacija nije dovoljna: izolacija koja je sama sebi svrha upravo je dovela do ignorisanja. Neophodno je da se savremena poezija opskrbi kontekstom, koji će doprineti razumevanju njenog statusa, i valjanim kritičkim aparatom koji će konkretizovati i artikulirati njenu aktuelnu problematiku. *Agon*, stoga, od samog početka, neće pretendovati da postane *panorama*, nekakva iscrpna *hronika poetske produkcije* – već će se izjasniti kao *odabir*, *antologija*, usmerena prvenstveno na savremenu svetsku, prevedenu poeziju, na afirmaciju autora koji pišu na srpskom, hrvatskom i bošnjačkom jeziku, uz neophodni odeljak posvećen kritičkim tekstovima: esejima, prikazima, komentarima.

Najzad, iako se u samoj reči *agon* izvorno sadrži sukob takmaca, *antagonista*, u cilju sticanja počasti, na njegovom koncu se nazire izmirenje, koje ću (svakako, prigodno) staviti u kontekst položaja, stupnja savremene poezije, koja, nakon svojevrsne evolucije, u sebi neraskidivo spaja onu nekadašnju (nikako prevaziđenu) stvaralačku *furor poetica*, i kritičku autorefleksiju.

U nizu prezasićenih publikacija, koje više predstavljaju klanovska, da ne kažem *partijska* glasila, nego prezentaciju književnih vrednosti zasnovanih na estetičkim kriterijumima, *Agon* će pokušati da krene naznačenim, uistinu ambicioznim okvirima izmirenja lirskog i kritičkog; ili da prigodno parafraziram istoimenu pesmu Branka Miljkovića – vodama između koliko god „zavađenih obala“.

Bojan Savić Ostojić

prevedena poezija

Ričard Brotigan

Autostoper iz Takome

Ričard Brotigan (Richard Brautigan, 1935-1984) je američki pesnik, pripovedač i romansijer. Rođen je u Takomi (Vašington), gradu koji je čest motiv u njegovim delima.

I pored velikog uticaja bit pokreta na njegovo stvaralaštvo, Brotigan je uvek insistirao na činjenici da nije član ovog pokreta. Takav stav je odgovarao kontrakulturnoj sceni San Franciska koja je 60-ih godina XX veka pokušavala da se distancira od bitnika, a koja je u Brotiganu i njegovom stvaralaštvu prepoznala svoje ideje. Pripadnost tim idejama, odnosno hipi kulturi, Brotigan potvrđuje romanom *Pecanje pastrmki u Americi (Trout Fishing in America, 1967)*. Ovo je delo koje piscu donosi širu popularnost i po kojem je njegovo ime i danas prepoznatljivo.

Poezija Ričarda Brotigana ispisana je jednostavnim i neposrednim jezikom. Ona obiluje humorom, ironijom i grotesknim elementima. U svojim pesmama Brotigan često koristi istorijske činjenice i ličnosti, ali isključivo kroz forme parodiranja. Ovaj postupak je možda najvidljiviji u ciklusu pesama *Galilejski autostoper (The Galilee Hitch-Hiker, 1958)*. Grubo rečeno, neliterarnost, odnosno neka vrsta poetike primitivizma, Brotigana čini nastavljačem one linije savremene američke poezije čiji je najznačajniji predstavnik Vilijam Karlos Vilijams. Ipak, njegovu poeziju treba posmatrati više kao *preliterarnu*, nego kao neliterarnu. U tom smislu, osnovna postavka Brotiganove poetike je preartikulacija poetskog odgovora na stvarnost. Za realizaciju ovog nauma neophodno je, metaforično rečeno, vratiti se korak unazad. Odatle i potiče jednostavnost u izrazu ovog pesnika. Poeziji Ričarda Brotigana može se zameriti njena banalnost i proizvoljnost, ali ako delo ovog pesnika posmatramo kao jedan mogući korak u prevrednovanju moderne poezije, njegov značaj će nam biti jasniji.

Ričard Brotigan je godinama patio od alkoholizma i depresije, a 1984. godine je izvršio samoubistvo pucnjem iz pištolja Magnum 44. Tačan datum njegove smrti nikada nije utvrđen, ali pretpostavlja se da je u pitanju 14. septembar. Beživotno i poluraspadnuto telo pesnika pronađeno je u njegovom domu u Bolinasu (Kalifornija) tek 25. oktobra iste godine.

Vladimir Stojnić

Poslednja muzika još nije odslušana - izbor iz poezije

30 centi, dve karte, ljubav

S naporom misleći na tebe
ušao sam u autobus
i platio 30 centi vozarine
tražio od vozača dve karte
pre nego što sam otkrio
da sam
bio sam.

Autobiografija (glancaj je kao komad srebra)

Stojim na groblju u Brdsu, Teksas.
Šta je ono Džudi rekla? „Jadno je i divno takođe.“
Jedan veoma stari čovek koji ima rak na licu i koji vodi
računa o groblju, grabulja grobove
gotovo kao da glanca komad srebra.
Jedan stari pas stoji pored njega. Dan je vreo: 40 stepeni.
Šta ja tražim ovde u zapadnom Teksasu, stojeći na
groblju? Starac se isto to pita.
Moje prisustvo je postalo deo njegovog grabuljanja. Znam
da on takođe glanca i mene.

Šarkama nakačena na zaboravnost kao vrata

Šarkama nakačena na zaboravnost
kao vrata,
lagano je nestala iz
vidokruga,
a bila je žena koju sam voleo,
ali previše je puta spavala
kao mehanički jelen u mojim zagrljajima,
a ja sam patio u metalnoj gluvoći
njenih snova.

Majk

Šetali smo duž lučkog nasipa
što je krivudao kao Ajnštajnov doručak
u beskonačnost,
a tamo su bili neki ljudi koji su pecali sa mola,
uglavnom Kinezi.
Majk je dotrčao do jedne starice
i pitao je da li voli da ubija ribe,

da ubija žive stvari,
a ona mu se nasmešila,
usta su joj se pružala u nedogled.

Engleskoj

Nema poštanskih maraka koja šalju pisma
nazad u Englesku od pre tri veka,
nema poštanskih maraka koja će pisma poslati
na put unazad sve dok grob još uvek nije bio iskopan,
a Džon Don* stoji gledajući kroz prozor,
tek što je krenulo da kiši ovog aprilskog jutra
i ptice padaju na drveće
kao šahovske figure na neodigranu partiju,
a Džon Don vidi poštara kako dolazi ulicom,
poštar hoda veoma pažljivo jer je njegov štap
napravljen od stakla.

* John Donne (1572 – 1631), engleski jakobinski pesnik i propovednik, predstavnik metafizičke poezije - prim. prev.

Poslednja muzika još nije odslušana

Bila je to reka u planinama, pretpostavljam da ima puno
reka u planinama što teku kroz naše snove u
smrt i duboke basene. Voda je bila tako bistra da sam mogao
videti izraze na njihovim licima dok su gledali u mene
iz svojih staklenih kovčega. Pogledao sam ispod vode i video
staricu kako se smeši, nije imala ni zube, ni kosu,
mislim da je to bila Isusova sestra, i video sam
prelepu devojkicu u kovčegu, držala se za suvu
igračku dok su joj pastrmke preplivavale preko lica. Mora da je
bilo pet stotina ljudi zakopanih u staklenim kovčezima pod
rekom, a ja sam šetao duž obale, gledajući ih
kao da su bili prsti na mojoj levoj ruci.

Poštar

Miris
povrća
po hladnom danu
pouzvano predstavlja akt stvarnosti
kao vitez u potrazi za svetim gralom
ili poštar na seoskom putu što traži
farmu koje tamo nema.
Šargarepe, paprike i bobice.
Nerval, Bodler i Rembo.

Prirodna pesma

Mesec
je Hamlet
na motoru
koji se spušta
niz tamni drum.
Nosi
crnu kožnu
jaknu i
čizme.
Nemam
gde
da odem.
Voziću
cele noći.

iz ciklusa Galilejski autostoper

Galilejski autostoper *prvi deo*

Bodler je
vozio Model A
po Galileji.
Pokupio je
autostopera po imenu
Isus koji je
stajao među
ribama đacima
hraneći ih
komadićima hleba.
„Kuda ideš?“
pitao je Isus
smeštajući se
na prednje
sedište.
„Bilo gde,
bilo gde van ovog sveta!“
vikao je
Bodler.
„Ići ću s tobom
sve do
Golgota,“
reče Isus.
„Imam
propusnicu
za tamošnji
karneval, a
moram
da zakasnim.“

1939. *treći deo*

Bodler je dolazio
u našu kuću
i posmatrao
me kako meljem kafu.
To je bilo 1939.
a mi smo živeli u ćumezima
Takome.
Moja majka bi stavila
zrna kafe u mlin.
Ja sam bio dete
i okretao bih ručicu
pretvarajući se
da je to lira,
a Bodler bi se pretvarao
da je majmun
skakućući gore dole
i držeći
limenu šolju.

Čas večnosti *peti deo*

„Kinezi
su čitali vreme
u očima mačaka“,
reče Bodler
i ode u
juvelirnicu
na Market Stritu.
Izašao je
nekoliko trenutaka
kasnije noseći
dvadeset jednu
sijamsku mačku
od dragulja
na kraju
zlatnog lanca.

Bejzbol utakmica *sedmi deo*

Bodler je otišao
na bejzbol utakmicu,
kupio hot dog
i upalio lulu s opijumom.
Igrali su
Njujork Jenkiji
protiv Tigrova iz Detroita.
U četvrtoj devetini

anđeo je izvršio
samoubistvo skokom
sa niskog oblaka.
Anđeo se prizemio
na drugu bazu, i to
tako da je ceo jedan
ugao terena pukao
kao ogromno ogledalo.
Igra je prekinuta
zbog straha.

Moj sprovod insekata *deveti deo*

Kada sam bio dete
imao sam groblje
gde sam sahranjivao insekte
i mrtve ptice ispod
ružinog drveta.
Pokopavao bih insekte
u tankoj foliji i kutijama od šibica.
Ptice sam pokopavao
u komadima crvenog platna.
Bilo je to veoma tužno
i ja bih plakao
dok sam kašikom ubacivao
zemlju u njihove male rake.
Bodler bi dolazio
i priključivao bi se
mojim sprovodima insekata
izgovarajući molitvice
veličine mrtvih ptica.

sa engleskog preveo Vladimir Stojnić

Gabor Šejn

Jutarnja tela - izbor iz poezije

(svojim nemim létom)

nije crvrkut ptica zanemeo onda kada
su na planinama našim počeli graditi
kuće, od šlogiranih, krivih stabala više,
i nije moju gušu stezao strah onda
kad je došlo vreme da napokon ona
koja je otišla, pošalje vest o sebi.

mora da se već ranije nešto desilo,
kad ni dole, na obali kamenitoj, ništa
ne osta od popodnevnog rečnika svetlosti,
samo mirta iz koje kaplje jod, a ovde go-
re, gde sve mnogo teže je, vazduhom zavla-
daše golubovi. oni su najskromnija

bića. mnogi drže da su čak i od pacova
gori, mada su baš oni poslednji
u kojima ima još hrabrosti, poverenja,
da svoj bitak podele napola, pola nama,
a pola nebu daju, dok svojim nemim létom
beličasto plavetnilo beskrajaju paraju.

(jutarnja tela)

jutros me je probudio vetar. lupao je
o prozore moje. ja pogledah, nebo beše tamno još,
a mesec, kao loše zavrnuti sijalica
u mračnom hodniku, jedva je žmirkao tek.
pogledah na sat: pola šest je skoro. iz asfaltnih
kocki predgrađa u ovo doba polaze auto-
busi, a na stanicama se počinje gomilati,
kao u nabreklim žlezdama limfa,
srdžba, nemoćna nervoza. ali ovde, gde ja
živim, još mlitavo leži, spava telo.
jedva tek oseća šta to napolju zri, pod
nebeskim svodom, šta to trune, kisne, i kako

kroz zidove prodiru ubilačke strasti razne.
ja ustadoh, i, razgaćen, kao i obično,

za sto sedoh. tražio sam varijante
prevoda nekog, što predati ga morao sam
davno, davno već. sat vremena je možda
prošlo tako. a iza šarenih prozora
plivao je široki krevet, kao lađa
fantazije, a u njemu spavala je ona
čije snove nikad znati neću. Kriva linija
komšijskih krovova odvajala se polako
od sve bistrijeg neba, i kao plima u luci,
sve je dublji, toplji, viši bivao huk auto-

mobila, a ja gore, na četvrtom spratu,
kao iz duge kome najzad probuđeni,
bio sam sâm, ali ne u sebe udubljen više.
radovala me je blizina predmeta. jer telo
su imali ne samo olovke, papiri, svetlost
žmirkava, već i ulična buka, zidovi, nebo,
i telo je imala još bezoblična, ubilačka
strast. i prošavši beskrajem uspavanih telesa,
spopade me želja za njihovom blizinom,
a ona čije snove nikad znati neću,
koju tražih i napuštah često, izađe sad
iza staklenog zida, pospana, od kreveta još vrela.

(povodom jednog pisma)

srećni su oni koje pod krilima anđela
prazni sanak plete. Ali još su srećniji oni
koje neko obećanje krhko
goni slepo, i kojima krajevi kaputa
u druge svetove strašne zaviruju.

to su ljubavnici zore. prošlost i
sadašnjost za njih su samo tren i,
mada ne znaju da li je to java, uvek se
jedno drugom vraćaju. duboki pogled zato
ni mi ne dobismo. kao braća
da smo bili, isuviše bliski, s poverenjem

grešnim, koje su prevare samoće
davno već razbile. nismo znali za to
skrovište, u kojem pregrmesmo godinu gladi,
i ako smo ovim snom u još mračniju noć
uplovili, utoliko svetlija tad biće

naše zore svetkovina. i nećemo čitati
više naše tajne. ali mračna čula
naša će, pročišćena, na zvonkijim
nervima zasvirati, jer na ljubavniku

jedino sramota može istinski žig udariti,
sâm sam bio i tebe sam izdao.

sa mađarskog preveo Marko Čudić

Gabor Šejn (Schein Gábor) rođen je 1969. u Budimpešti. Pesnik, prozaista, kritičar, teoretičar, doktor književnih nauka. Objavio je nekoliko zapaženih zbirki pesama (*Sećanje reči* 1991, *Cave canem* 1993 i dr.), kratki roman *Lazare!* (2004), kao i nekoliko monografija o klasicima mađarske moderne (*Poetski eksperiment kod pesnika okupljenih oko časopisa Ujhold*, 1998). Radi kao vanredni profesor na Filozofskom fakultetu univerziteta Lorand Etveš u Budimpešti, gde predaje modernu mađarsku književnost. Poeziju mu odlikuje snažna vezanost za tradiciju mađarske kasne moderne i savremeni način promišljanja jevrejske kulturne i poetičke baštine.

poezija

Dragan Jovanović Danilov

*Čuvar beležnice **

Pesma o bračnim parovima iz prohladnih severnih zemalja

Sasušeni starci i starice
koje je zahvatila neumitna jesen,
još uvek zaljubljeni bračni parovi iz
prohladnih severnih zemalja, drže se
za koščate ruke i obilaze Beograd.
Nesumnjivo, pošteno su odradili svoj
radni vek, već su izživeli svoje živote,
godine su brzo prošle i sve što će im se
u danima koji slede dogoditi, čist je dar.
Dokoni, verovatno bogati, a možda i
pobožni, sa iznenađujućim ponosom
idu s jedne destinacije na drugu,
a ja se ne mogu oteti utisku da oni zapravo
ne idu nikuda. Obasjani prolećnim suncem,
žure se da snime sve znamenitosti grada.
Vide ono što gledaju, gledaju ono što ne vide.
Ništa za njih nije tako dovoljno nezanimljivo
da se ne bi moglo posetiti i fotografisati.
Smirene iznutra, potpuno neuzrujane,
onako mušmulasto-zgužvanih lica,
zamišljam te postarije evropske bračne parove
pred Keopsovom piramidom i grobnicama
što otimaju čoveka od prolaznosti.
Ti ljudi očigledno znaju svoju meru i kao
graditelji iz faraonskih vremena zasigurno
nisu gradili ono što nisu mogli dovršiti.
Dok mi, odlazeći prema Kalemegdanu,
lagano izlaze iz vidokruga, svraćam pogled
na jedan drugi beogradski prizor: napokon,
kraj fontane tu su i nezasitni golubovi –
uz klepet krila otimaju se o mrvice.
Mali, pernati zlikovci ne mogu znati da su im
te mrvice ostavili zaljubljeni bračni parovi
iz prohladnih severnih zemalja, što nastavljaju
da žive u tužnoj pesmi koju sam napisao
u ovaj zimski sumrak, neraspoložen,
depresivan, sklon samoubistvu.

Davno izgovorene reči

Ne govorim rečima već ćutanjem
za koje mi je potreban odjek.

Ogledalo je moj sagovornik
zastašujuće ćutljiv, a moja obaveštenost
toliko savršena da odmah zaboravljam
šta se maločas dogodilo i koja je rečenica
napustila moja usta.

Ali, naše se davno izgovorene reči
nama vraćaju iz dubokih klanaca,
sa planinskih vrhova prekrivenih snegom,
iz predela koji su postali nenastanjivi
i, dabome, iz šumnog gradskog vrenja,
užasnite saznanjem da još uvek postojimo
u nekom kutku grada.

Naše nas davno izgovorene reči posećuju
svake noći, izranjajući iz tamnih bezdana,
hoteći da nas venčaju sa nama samima.

Ali mi ne možemo čuti ono što smo izrekli,
niti znati zašto smo još uvek ovde kraj zavese
koju na poluotvorenom prozoru vetar povija,
donoseći lišće na kome nikada nećemo
napisati svete knjige.

Gavran i ja

Tog gavrana na ledini,
ja sam tu smestio.

Ja sam ga ukadrirao,
naslikao i nahranio
svojim pamćenjem.

Zauzvrat, on mene greje
sunčanim telom.

Hrabri me da opišem
rečima svet koji mene
opisuje iznutra.

Lako je gavranu –
harizmatičan upravo zato
što se ne trudi da to postane,
on ne mora pisati.

Tako savršenom, njemu je
dovoljno da mene posmatra
kako pišem.

Dubina

Sve počinje dubinom,
tim postojanim naličjem sveta,
magnetom što odbija sunčevo zlato.

Već u ovom životu, dubina je
naše duše stvorila za sebe.

Jesmo duboka bića: skrivamo se
ispod kože, ispod maski, ispod
reči koje smo izgovorili,
ili prećutali.

Jezik je voda skupljena iza masivne
brane za elektranu – svakodnevno
ronim u toj vodi; kad vazduh postane
ređi, odatle odlazim, još više ranjen,
tamo gde već jesam.

Ako se zemlja zatrese, to zapravo
ja sanjam u bezdanu gde sam nemi očaj
sakrio od drugih i od sebe.

Moje je boravište u dubini, tamo gde
se bol može osetiti samo kroz jezik.
Iz tog tamnog rečnika u kome se
ne vidi ništa, osećam još jedino
toplinu tvog pogleda koji se
seli u govor.

Kad velike duše odlaze

Ovaj dan slepo pokušava da izađe iz svoje
teskobe, iz oblika koji mu je dat.
Ovo ćutanje razapinje.
Kao vetar koji najednom promeni pravac,
dolazi vreme u kome više neće biti moguće
izmeriti nadu; jer velike duše će otići,
a na drugom kraju sveta neće se roditi nove.

Kad velike duše odlaze to je kao kad
u gustoj šumi padaju oborena stabla;
mogao bi ovo biti kraj sveta, pomislio bi,
jer njihov izdisaj prouzrokuje lavine i odrone.

Duše koje su nas grejale i koje smo voleli,
gde sad obitavaju? Kad bi nas na trenutak
mogle posetiti, znam da bi naša lica pokrila
sablansnim pismima od neizgovorenih reči.

Kad velike duše umiru, one onda huje kroz nas,
kao vetar – tako se sa nama opraštaju, a mi im
ne možemo kazati ko smo dok ne otvorimo srca
u gluvu noć u kojoj se šumor lišća pretače
u hućanje koga čak ni mrtvi ne poznaju.
Kada odu velike duše, kada se kao talas
vrate moru i sve tmine nama rasvetle,
lišće će zatreperiti i izgovoriti reči
koje se ne zaboravljaju; i obistiniće se sve.

Jer, laž je da mrtva usta ne govore: mrtvi
ne prestaju da pripovedaju i sami sebe ekshumiraju –
na ovoj litici gde vetar povija borove nadnete
nad ponorom, čujem njihove glasove.
Oni će nas izmeriti svojim pamćenjem
i vratiti razložnom odgovoru.
Pahulje će vejati odozgo zato da imenuju
šta je belo a šta ne; sa izrečenom kaznom
svitanje će nas izmiriti, a mi ćemo sačekati
svemoćni dan da nastavi priču bez topline.

Čuvar beležnice

I ova će beležnica jednom postati arhiv
peščanih dina, dnevnik umnoženih hlebova.
I ovo telo napušten rudnik nastanjen
noćnim pticama, nečujnim i tamnim kao voda.
Ovaj mali, okrugli grad biće bez mene
i klupa u parku gde sam kao dečak čitao Remboa.
Tvoj dlan lagašan kao vrapčić, mirisi
što luduju u krošnji jorgovana –
sve će to ostati bez mene, jednom.
Moja duboka soba i antikvarnica u kojoj
sam danima prekopavao po starim knjigama.
I ova lampa pod kojom sam čitao kao monah,
nekoj će drugoj duši osvetljivati stranice knjige.
Kao sova u svojoj duplji, prodavac će i dalje
čamiti u kiosku gde sam kupovao novine.
Penzioneri će slagati domine ispred
sodadžijske radnje, iz golubarnika će se
dizati letači, a ja ću nastaviti
da kucam u srcima mojih kćeri, hodaću
svetom njihovim savršenim telima i gledati
velike gradove njihovim vidom,
pod budnim okom nekog uplakanog svedoka.

U plaču, duša, gošća u stihiji, pretvara se
u lestvice što vode ka nebu.

U ovom pustom predelu, zora je već tako
stara; gavrani dole na ledini ispod mog
prozora, to znaju – oni su jak, crn narod
koji još nije potrošio svoju povest.

Vratio sam se iz praha, bogatiji za
još jednu odiseju odustajanja.

Kasarna je prazna, a neki glas vrši prozivku.

* Ovaj izbor sačinio je pesnik. *Pesma o bračnim parovima iz prohladnih severnih zemalja* ranije nije objavljivana, dok je ostatak pesama iz izbora deo zbirke *Memoari peska* (Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, 2008.) [prim. urednika]

Dragan Jovanović Danilov rođen je 7. novembra 1960. godine u Požegi. Studirao je na Pravnom i Filozofskom fakultetu u Beogradu na grupi za istoriju umetnosti.

Objavio je zbirke pesama: *Euharistija* (Književna zajednica Novog Sada, 1990), *Enigme noći* (Književna zajednica Novog Sada, 1991), *Pentagram srca* (Svetovi, Novi Sad 1992), *Kuća Bahove muzike* (Nolit, Beograd, 1993), *Živi pergament* (Prosveta, Beograd, 1994), *Evropa pod snegom* (Prosveta, Beograd, 1995), *Pantokr(e)ator* (Prosveta i Nolit, Beograd, 1997), *Glava harfe* (sa Divnom Vuksanović; Prosveta, Beograd, 1998), *Alkoholi sa juga* (BMG, Beograd, 1999), *Koncert za nikog* (Književna opština Vršac, 2001), *Homer predgrađa* (Svetovi, Novi Sad, 2003), *Gnezdo nad ponorom* (Narodna knjiga, Beograd, 2005) i *Memoari peska* (Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Beograd, 2008), romane: *Almanah peščanih dina* (Prosveta, Beograd, 1996) i *Ikostas na kraju sveta* (Svetovi, Novi Sad, 1998), kao i knjigu autopoetičkih eseja *Srce okeana* (Prosveta, Beograd, 1999).

Zastupljen je u antologiji *New European Poets* (Graywolf Press, Saint Paul, Minnesota, 2008). Učestvovao je na brojnim međunarodnim pesničkim festivalima. Održao je više samostalnih književnih večeri i čitanja poezije u Francuskoj. Dobitnik je književnih nagrada: *Brankova*, *Zmajeva*, *Branko Miljković*, *Meša Selimović*, Vitalova nagrada *Zlatni suncokret*, *Oskar Davičo*, nagrada Srpske akademije nauka i umetnosti iz fonda *Branko Ćopić*, *Prosvetina*, *Stevan Pešić*, *Risto Ratković*, *Jefimijin vez* i *Pesma nad pesmama*. Dobitnik je i međunarodnih književnih nagrada *Pro Creation* i *Velika bazjaška povelja*.

Danilov je i likovni kritičar i esejista. Autor je preko dve stotine tekstova koji su objavljeni u katalozima likovnih izložbi. Njegove autorske izložbe *Metafizika crteža* i *Mediteranska ozarenja* održane su u Modernoj galeriji u Valjevu 1999. i u galeriji Doma kulture u Čačku 2002.

Živi u Požegi.

Miloš Petrović

izbor iz neobjavljene zbirke *Svet je udes svega (Svinje ili samopovređivanje)*

***

Bacio je zvečarku iz ruke
Kupio nekoliko boca vina
I seo sa nama

Lažljivi satir
Pričao nam je o
Devojci koja radi na železničkoj stanici
Pričao nam je o devojci koja radi na radiju
Pričao nam je da je video

kako policajci pretresaju
mladića po imenu Isus Hrist
koji nije imao dokumenta
a pritom je bio u policajcima
omiljenoj pozi...
ime Isus
koji isus Hrist
ime oca

Lažljivi satir je govorio
O bacanju sa mosta
Postavljao uvrnuta pitanja
Želeo da napiše pesmu
Osedla šarenog pastuva

Skuva vino na slepoočnicama Kobre...

Noge mi odoše

Vozovi su bol.
Proslava nemogućeg ...

Napuštena zdanja...

Šine kroz ulazna vrata...

Grad se jedva video kroz vrane...

Slutim more kroz oblake.
Pre nego sunce...

I, dalje,
ostajem...
Traje...
Omađijan sam tvojom neprisutnošću.

Tunel vuče ka svetlosti...
A ja.
Pokrećem se. sve.. se okreće...
Traje...

Radost na licu čoveka koji me ne poznaje...
Podignuta ruka...
Osmeh...
Kako si?
Ko si?

To je to,
traje...
Ne gledaš ispod
dok prelaziš mostove!?

U vidokrugu aligatora ili zabavni program (3-5-0-0)

aparati za gašenje požara - kola hitne pomoći
u vidokrugu aligatora ili zabavni program

gde ćete naći lepu crnokosu ženu koja zna da voli
- u vidokrugu aligatora
rimuješ prstima ispod haljine - gumena lopta na vetru
nad morem
- zabavni program

rodenov poljubac i pikasov poljubac
i pesnički poljubac vetra pre vatre (redenik poljubaca)
- u vidokrugu aligatora
i evropski film gledamo
rano je jutro paralelno
boli nas glava
- zabavni program

biraš li reči kada govoriš sa sobom
?

U VIDOKRUGU ALIGATORA ILI ZABAVNI PROGRAM
(kasno je za jutro u ovom

apartnom apartmanu aparata)

Mrtvi dan

Leptiri traže sveže lešine
Otvorenu ranu
Otvoreni prelom
Kao otvoreni prozor u pogrešan sat
Otvoreni prelom KAO OTVORITI SE

Drumovi
Vernici dolaze autobusima

Mladići neurednih frizura pišu o misticima

Hramovi blizu malih gradova

Može biti dosadno

Tu niko ne govori
IMAO SAM
BIO SAM OSTAO SAM

...

Žene postaju neprivlačne

Trulo voće i mrtve zmije

Oslonjen na ponor

Dan
U ROPCU

Mučnina – O kako nemirno spava

I razgovor sa roditeljem o paganskom
O zapisima

U mrtvi dan
Skrasi se
Sakri se

(PRED-UPREDI MAGLU KOJA SE HRANI PACOVIMA)

Isus u Rolsroisu

Polupani časovnici u neotvorenim pismima.

Neko je doneo grozdove patnje...

Nedovršeni poljupci zapamćeni
na vrhovima prstiju. Put paučine...

Neko...

Muzika više ne postoji.

Slike vode svoj razgovor sa zidovima...
solilokvijum senki... i mesinga
Zadnja strana fotografija... profil mongoloida

Ništa nas ne čeka...
Ništa se ne dešava kada progutamo komad mesa.

Reke će procvetati u samoj kori proticanja.

Trgnućemo se (iz sna)...

Biću budan i mrtav.

ISUS POČINJE DA LIČI
NA HOLIVUDSKU ZVEZDU...

Kratka priča o ocu i sinu (koji nikada nije došao)

Ovu pesmu čitati isključivo uz Štrausov Radetsky march.

Probudila ga je zvonjava telefona. Čuo je:
Halo, halo tata ja sam,
izvini ako sam te probudio,
žurim, polazim, stižem,
slušaj,
uzmi papir i olovku,
nacrtaj me, profil, an fas,
svejedno, skiciraj, nije važno kako ispadne,
'ej žurim,
dolazim za pola sata.
Uradi nešto, uradi vešto. Stižem. Makar profil.
Zdravo...

Otac je ustao, prišao prozoru i pogledao je ulicu.
Šta da radi? Sin stiže,
a on ne zna kako izgleda. Šta da skicira.. ?.
Otac je oticao.

Opet je bacio pogled dole,
razvalio se na pola

kada je naleteo na pročelavu glavu njegovog sina
koji je ulazio u ulaz očeve zgrade.
Otac je čačkalicom bockao suze.

Starac je lagano otvorio prozor,
zakoračio,
i baš kada je izgubio tlo pod sobom,
ugledao je fotografiju sina na čeonom zidu,
iznad vrata...

Nešto se čudno dogodilo. Očevicima niko nije verovao:
jer, starac je padao sporo,
onako kako se stari ljudi i kreću,
onako sporo,
kako se i mladić peo stepenicama...

Priča o kabinama za samoubice (I tako dalje...)

Ovo je priča o kabinama za samoubice.
Ona ne postoji, kao što je na ulicama sve više
onih što ne postoje.

Skoro, pre neki dan,
pored kontejnera za smeće osvanula je po jedna bela kabina.
Nalik onim za telefoniranje, samo što su ove, nove, neprovidne,
i malo više, oko dva i po metra.
Na vratima je istaknuto upozorewe:
ZABRANJEN ULAZ BESMISLENIMA.
U novinama sam pročitao da su to
KABINE ZA SAMOUBICE,
kažu: Sasvim očekivan niz konsekvenci...
i tako dalje.

Svaka kutija sadrži po jednu omču, brijlač i sačmaru,
a u onima u koje ne možete ući bez ulaznice (hung kartica) ,
postoji i prava mala apoteka,
razne pilule,
pa čak i injekcije i medicinari, ili kako se oni već zovu,
oni će vam pomoći, ali pod uslovom da imate ulaznicu,
koja košta...
i tako dalje.

U svakoj
KABINI ZA SAMOUBICE
takođe možete naći i po jedno ogledalo
u koje je ugrađen foto-aparat.
Dotična osoba, pre konačnog svršetka,
ima za zadatak sebi na nadlakticu da prikači mali merač pulsa,
koji će jasno dati do znanja

kada fotografija lica treba da se načini.
Kasnije će se ta fotografija naći na
spomeniku, umrlicama, čituljama... naravno ako čovek
potpiše...
i tako dalje.

Testament

Deca se igraju vatre

Vode teku samo danju

Sunce baca anatemu
Poljubaca tišine

Voštanim suzama noć je

Obale su mrtve

Ljude sahranjujte pod drvećem
Obale su mrtve
Vode teku samo danju

Deca se igraju vatre
Preskačući vodu

Deca se igraju vatre
Noćnim leptiricama

Voštanim suzama noć

Puna krvi deca čekaju da ih
Učiteljica povede
Da vide divlje životinje

SVE IM OSTAVLJAM

Ljubavna pesma

Kada je olizala
Grbu belog miša
Gubitka

Sapleo sam se
Upao u staklo

IZRONIO MALO DALJE

Izvukla me je

Iz
Ogledala
ONA
ME JE
ISCEDILA IZ
OGLEDALA

(SUŠIM SE I DALJE
SKUPLJAM
KAPLJEM)

***

ako budeš pobedio
da znaš da su
te pustili
dogovorili su se
malo pre
čula sam

Marija se nije ubila,
iako je obećala.

Samo je izašla iz kafane.

Miloš Petrović je rođen 1981. godine u Jagodini. Objavio je zbirke pesama *Pesme iz voza* (Gambit, Jagodina, 1999) i *U let da vrisnem* (SKZ, Beograd, 2001). U pripremi je zbirka *Svinje ili samopovređivanje* (Svet je udes svega).

Željko Tešić

Figurica žene

Dolazak u grad

I misli da ovde se smrt sprema
Dok zagađena ide sa periferije
U centar tog nabreklog grada.
I raskvašena i zapljuskana
Žuri u novu noć i mogući dom.
Sa svih strana svetlost,
Magle se supermarketi „00 – 24”
I klubovi i barovi
I rasuta da bude samo neko
Postaje deo takvih stanja
Da je ni kasapin ne bi usnio.
I spoticanje i stepenice i koluti
I bubnjanje veš mašine
I huk pare sa pegle
I nelagodni pogled na decu zaspalu.
Samo se nekim pokretima
Smesti i u taj grad
I reklo bi se – i u svoj dom
gde uvek počisti prašinu
sa tatinih knjiga
i mamine stolice.

Figurica žene

Suviše je izdubljena,
Nepronalaženje joj zjapi iz usta
Pa se kezi već vekovima,
A pronašli smo je dok smo vadili krompir
I sada je držimo na jednom stubu,
Privezanu,
Da plaši vrane.
Čedna je; možda pohotna.
Suviše me posmatra dok kopam.
Suviše je plašim kad mi je vruće.
Dok se, na suncu, znojim,
Ona spokojno ovulira
Snujući stare kopače.

Film posle 00:00

Da, da... Gledam kroz njih, draga,
Dok nespretno treperenje roditeljskog televizora
Njihovo kretanje čini još pohotnijim.
Porebarke sada (to je zanimljiv prilog)
Uspevaju da održe moj pogled iako ja još
Ne uspevam da navučem opnasti, ljigavi
Zaštitnik koji će i nas zanavek spojiti
Pred televizorom
i tako pred neprisutnim nam roditeljima
i njihovim mudro naivnim rečima.
Vidim te, draga, samo večeras si plava,
A sinoć si bila crna,
Mada znam ja da se farbaš u crveno.
Juče sam kupio farbu.
I ja sam sed, i ja se plašim.

Noćni pejzaž

Raskucane poruke na mobilnim telefonima
Raznežene, ironične, čestitajuće...
Lebde ne bi li popunile praznine
Noćnih tramvajskih sfera.
I samilosno gleda stado svoje
Sa svetlećih reklama
Sa vrha prošaranog mraka, zvanog soliter,
Neobični natpis
Koji egzistira u pokušaju dostizanja,
Sticanja nacionalnog statusa.
A slovni predznaci se kotrljaju u uplakanim očima
Neke majke, sestre ili evrovizijske dive.
Neki otac noćas psuje sve po spisku
A najviše oca poganog sinu svome.
Neki neobični ljudi tapkaju po pozadini ćerke
Usnule nad „Greh njene mame“ koricom.
SMS – om ovaploćeni strahovi čekaju,
Kao kod Borhesa.

* * *

Hvalospev mi čitaju lokalni momci
I užici se ređaju mnogi
Dok kovitlaju se ptičje senke
Draga moja dok pevaš na našoj terasi skromnoj
I očekuješ da veš suši se brže i od komšijskog grla
Dok ljubi svoju skromnu, bokatu, punu ljute.
Dok se pupčanom vrpcom vešaju deca

O spomenike heroja i zaslužnih građana
Mi se ljubimo i mešamo po izmrvljenom stolu.

Željko Tešić je rođen 1983. godine u Užicu. Piše poeziju. Studira na Katedri za srpski jezik i književnost na Filološkom fakultetu u Beogradu. Učestvovao je na nekoliko književnih manifestacija za mlade pesnike i dobio nekoliko nagada. Objavljuje pesme u književnim časopisima.

Marina Zrnić

Odsekla sam granu masline

***

Odsekla sam granu masline,
Čvrsto je držeći.
Odsekla sam nadu Afrike,
Znajući šta joj je.
Odsekla bih i sebi kožu,
Što visi sa mene u fronclama,
Ja sam ta što nosi mladeže po dlanovima.
Sudbinski tužno,
Gordo uspravno -
Gradim nove reči držeći se za jezero.
Uvećavam usne,
Prihvatam sve.
Znam da ću dogoreti
Ako se put uskoro ne nastavi.

Idealni snovi...
Živim da bih ponekad mirno spavala.
Misli me proždiru kao vrisak bebu,
Izgubljenju u novom prostoru.
Ja umirem i rađam se,
Svaki dan,
Vrištim i gušim se kao novorođenče.

***

Stoji i prati me pogledom.
Mirno, tiho, napadno.
Nokti su joj kao cvekllice.

Korača pored kornjače.
Brzo, najbrže.
Miluje je po oklopu,
Broji godove.

Ona je neko ko shvata.
Zna da peva.
I uvek veruje.
Zauvek.

Čula sam da su kornjača i ona umrle istog dana.

***

Zakopavam sebe suvim, oštrim peskom.
Krvavog lica trčim kroz vaše misli.
Moja intuicija seže duboko u vaše polne organe.

Ja topim svoju krv,
Pijem iz čupa teskobe čovečanstva.
Ja jedem crknute ptice,
Pijem med sa trepavica.

Ja hranim sunce, puzim sama.
I dalje imam snage za nadanja.
Nema mostova među nama...
Sve smo ih spalili.

Davim se u rekama sopstvenosti.
Ronim po dubinama mutnim,
Gutam kamenčiće i raščerečene ribe.

Da!
Tu je moje mesto!
Među tim travkama,
Među potopljenim čamcima,
Rđavim i crnim.

Ja spuštam sidro,
Ne krećem više,
Već plutam po površini-
Dok me sunce peče.

***

Kosa mi smrdi.
Slepila se sa vremenom.
Upucaj mi oko,
Molim te,
Pre nego što zatvoriš vrata.
Ne, upucaj oba,
Želim da čujem prasak odlaska.
Kosa je slepljena.
Odseći ću je.
Ništa drugo ne preostaje sem makaza.

Marina Zrnić je rođena 1987. godine. Objavila je zbirku pesama *Bledilo života* (2004), a u pripremi je i zbirka pripovedaka u izdanju izdavačke kuće *Prometej* iz Novog Sada. Pesme su joj objavljivane u zbornicima, između ostalih i u tek štampanom zborniku *Junaci urbane bede*, u *Antologiji pupoljaka i ruža* i književnim časopisima. Učestvovala je na književnim konkursima. Student je Filološkog fakulteta u Beogradu.

o poeziji

Alen Žufroa

MANIFEST DOŽIVLJENE POEZIJE

Poezija se ponekad manifestuje kao uzbuna. Čini se da sirena za uzbunu uvek dopire iz beskrajne tišine. Nema poezije bez buđenja: od *Boravka u paklu* do *Oblaka u pantalonama*, od Volta Vitmena do Alena Ginzberga; stvari tako stoje već više od jednog veka. Od Helderlina do Rilkea, od Novalisa do Remboa i Larboa, moderna poezija nije imala za cilj da uspava čitaoca. Od reči pesme ona stvara nešto više od zvučnog materijala. Poezija obremeni njihovo značenje nagoveštajem koji je dotad bio samo latentan, a koji se iznenada preobražava u buku ili uzvik. Kao da ogromna tišina prethodi istinskoj, potresnoj pesmi – *Himerama*, *Maldororovim pevanjima*, *Magnetnim poljima*, *Raskrinkavanju Božjeg suda* – poput neke noći bez sna u kojoj se čuje i najtiši šum. Zbog nagoveštene smrti, svaka sekunda postaje tako intenzivna da se život odjednom nudi kao beskraj, u kom sve vibrira od mogućnosti *novog smisla*.

U praksi, tome se ne pridaje presudan značaj: svaki poetski čin anticipiran je iskustvom, koje ja nazivam doživljenom poezijom. Kao što Nervalovo putovanje na Orijent i napadi ludila prethode *Himerama*, selidba iz Montevidea u Tarb prethodi Dikasovim *Maldororovim pevanjima*, a opsada Pariza *Pesmama*. Borba noževima u Londonu i pucnji iz Verlenovog revolvera odjekuju sve do *Boravka u paklu*. Doživljena poezija je takođe kušanje smrti: masakri u rovovima od 1914. do 1918. predstavljaju pozadinu Bretonovih i Supoovih *Magnetnih polja*. Ne smemo smetnuti s uma da se nacistička istrebljivanja učutkuju iza Celanovih pesama, a još uvek ne znamo da su oni pozadina Rodanskog. Alberto Đakometi, pesnik koji je svoje vreme posvetio pokušaju rekonstrukcije slike i skulpture u stvarnom prostoru, piše u svojim *Beleškama*: „Pesma nije kompenzacija, već upravo ostvarenje činjenica, kao i svaki plod ljudskog mozga.“

Zapisana poezija produžuje iskustvo koje pesnik određuje intenzivnim posmatranjem, u jednom deliću preneraženosti, bilo kog predmeta ili figure ovog sveta. Tad treba razbiti staklo za koje se odvajkada sumnja da ih je zarobilo jednim neobičnim i skandaloznim iščekivanjem: tišinom. Danas se pitam da nisu svi pesnici, svako na svoj način, podlegli noćnim bujicama: Bodler, Nerval, Rembo, Dikas, Artur Krejven. Ali – parodirajmo Boaloo: „Na kraju dođe Reverdi.“ Bilo je potrebno da Pjer Reverdi počne da piše svoju poeziju u sadašnjosti i čistoti trenutka da bi uhvatio iščekivanje svakog trenutka kao iminentnu istinu stvarnosti, koja uvek umakne. Nakon Reverdija, kao da neki voz prolazi iza pesama, a za nas, barnabutske putnike sa istih stanica na zemlji, uvek će doći neki drugi voz, neki drugi putnici, druge, bele i sive železničke stanice, a povrh svega, to će biti zadnji voz. Pesnik svet shvata kao *polazak*. U *Iskustvu smrti*, Rilke je to jasno rekao:

*Al' kad ti ode, na ovu binu prodre
Stvarnosti pram kroz isti procep taj:
Boje istinski zelene i modre,
Istinska šuma, pravog sunca sjaj.¹*

Još od Remboa, modernost poezije je učinila da shvatimo da ograničenje života daje jedinstvenu priliku da trajno delujemo pomoću reči. Ipak, potrebno je znati živeti tako da možemo da ih izbacimo u tom pokretu otvaranja „stvarnoj svetlosti“, bez kog opsesija noći, bez reči, blokira sve izlaze. Poezija je za svakog prvo i poslednje pribežište protiv onoga što

¹ Rilke, „Iskustvo smrti“, prepev sa nemačkog: Branimir Živojinović

je nepogodno za život – nekakav *gaz* u onome što Serž Sortro naziva „radosnim užasom“ stvarnosti.

Bernar Noel to potvrđuje na svoj način na početku *Pada vremena*: „Preduhitriti smrt: koja bi inače bila svrha pisanja, kad ne bismo u njemu nalazili tu dužinu prednosti?“

Dvadeset godina nakon pamfleta *Sednica je otvorena*, u kom sam pokušao, plaho i nestrpljivo, da razglasim nove pesnike, koji su danas manje-više „priznati“, a dosta prisutni i vrlo aktivni, šta se desilo sa poezijom? Izgleda da je postala nevidljiva za sve osim za same pesnike.

Čini se kao da su se mnogobrojni pesnici, među kojima nema upravo onih iz *Sednice*, međusobno učutkivali zatvarajući se, narcisoidno, ako ne i samoubilački, samo u svoje pisanje. Pošto su izgnani sa agore, kao da su nesvesno potvrdili zakon koji je Platon izglasao protiv njih u *Državi*. Sem izuzetaka, oni se nadmudruju sa smrću, dotičući zidove i kriveći kičmu. Neki i kašljucaju poput bolesnika iza zatvorenih vrata. Drugi se ponovo igraju institucionalnih igara i, nekritički ili uz jedva nešto malo kritike, prate promenljivi tok filozofskih rasprava. Ovi poslednji zaboravljaju šta je govorio Dikas: „Filozofi nisu isto što i pesnici. Pesnici imaju pravo da se smatraju uzvišenijim od filozofa.“

(...) Manifest iskršava iz nedostatka govora i slušalaca. On otkriva ono što je Amijel nazivao svešću koja je svesna same sebe, skreće pažnju na ono o čemu se ne govori, ili isuviše malo, svim slovima se opire neizdrživoj nadmoći. Pisanjem manifesta se projektuje ideja koja se smatra neophodnom, na zidu na kom je više nego ikad „zabranjeno lepljenje plakata“, u šta je svako duboko uveren, na zidu koji razdvaja sve nas umesto da ga svi razorimo. Pišući ovaj manifest, ja izlažem uloge koji se provlače u tami jedne ideologije (neo-liberalne) koja ne izgovara svoje ime (kapitalistička), ali raspolaže svemoćnom tehnologijom svetske tehnologije. Pišem ovaj manifest da bih očistio sve nesporazume koje ta tama zadržava. – Koje nesporazume?

One koje pesnici, budući da im je sve teže da budu razumljivi i da se jasno iskažu, pogrešno ili ispravno smatraju neminovnim: gubitak moći pisane reči koja je u senci elektronske slike, teleinformacije, TV-igara, poslovanja na daljinu i planetarnog zasnivanja „težno-elektronske“ ere u kojoj digitalizovane mreže komunikacije pomoću kompjutera, televizije, telekomunikacija zauzimaju mesto individualnog istraživanja i iskustva stvarnosti. Kao da je uopšte uzev, pogled, vizija sveta – ono što je Helderlin, pogledajući stalno kroz prozor kule na Cimerovoj kući u Tibingenu, nazivao *die Aussicht* („vidik“) – izgubila svaku moć, pa makar i drugorazrednu. Da li nas to sprečava da pojedemo breskvu? Sprečava li nas da je gledamo, da je vidimo? Zabranjuje li nam da sami zasadimo breskve i da nadgledamo kako cvatu, da budemo daleko ispred njih?

Bernar Noel, koji je uvek direktan, kaže da je poezija „prst na koži“. Ali u svetu u kom su mehanička i elektronska reprodukcija slika toliko dominantne da na kraju sobom skrivaju materijalno tkivo celokupne stvarnosti, dotičemo se samo slika kože, slika pola, koji se postavlja između kože i misli kao prezervativ. Reverdi je poeziju poredio sa pesnicom u kojoj je skupljena puna stvarnost. Otad su se šake opustile da bi mogle da stiskaju daljinski upravljač. Ukoliko istovremeno ne rade na nečemu što nije pisanje pesama, pesnici sve više zaboravljaju da se dotaknu samih stvari. Istom zaboravljaju da je poezija pre svega simultano opažanje i otkrivanje stvarnosti, čulno iskustvo materijalnog pluraliteta svakodnevnih stvari, pre nego što reči eventualno zabeleže njihov trag.

Direktni pogled na stvari koincidira sa mogućim ciljem, hicem, željom: on ne doseže cilj po svaku cenu, ali podstiče napinjanje misli. On rascepljuje zaštitni sloj koji kao da razdvaja međusobno sve ljude. Pesnici, međutim, često navlače oklop: u Francuskoj, njihov jezik je postao ogroman pancir. Suočen sa stvarnošću, koja je postala gotovo nepristupačna svesti, pogled, u njihovoj viziji sveta, suzdržava se od stvaranja novih perspektiva u prostoru koji kao da se udaljava od njih dok sasvim ne iščezne. On se, bez jasnih repera, prepušta toku

prefabrikovanih vizija. Na Zapadu, a posebno u Francuskoj, suviše mnogo pesnika prihvata taj otklon od stvarnosti kao sudbinu. Ceo svet pred njihovim očima trepti kao zbrka fosfina.

Sve klizi i teče u zenici koja čak nema ni vremena da zapamti sve što zabeleži. Ta voda se ne leđi, čas je vrela ili mlaka, Zbog nedostatka „uporišta“, kako mi skoro reče Žilijen Grak, poezija, u meri u kojoj postoji kao specifična i nezavisna aktivnost, preči da se uguši u onome što on naziva „opštim rastakanjem“. Ne moramo biti Džozef Konrad da bismo znali da se more bolje upozna plovljenjem nego davljenjem u njemu. Međutim, ljudi se toliko nesvesno prepuštaju i ravno tonu u materiju da više nemaju želju ni da vide. Grčevito se držeći nekih koncepata, oveštalih dogmi, lišenih smisla, nebo i zemlju uspeavaju da vide samo u starom zaprljanom retrovizoru.

Prvo iščezlo uporište jeste verovanje u moć poezije u životu. Ako se pesnici zatvaraju u ušančeno polje pisane poezije i njene književne, pa i mistične predstave – tako je počelo sa Verlenom, koga je Rembo napustio u Štuttgartu 1875. i vratio ga veri i crkvi –, ako se okanu uloge lutajućih, maštovitih glumaca-mislilaca, spremnih da pređu s jednog izražajnog sredstva na sva druga, ako nemaju dara da se pojave tamo gde se najmanje očekuju, ako se ograniče na ulogu autora knjiga u produkciji miliona tona štampanog papira čije je brisanje već predodređeno, poezija će ubrzo biti svedena na zastarelu pisarsku struku. Na kraju će zanimati samo retke stručnjake, ljubitelje „kurioziteta“: pergamenata, arhiva, bibliofilskih izdanja, tričarija, koliko god odjekivale², robe sa buvljaka.

Daleko od toga da ja sad tvrdim da pesnici ne rade ništa da bi izmenili takvo stanje stvari. Jedini moj ponos je u tome što pripadam velikim pobuđivačima. U dobu u kom sve, osim poezije, sve brže i brže grabi ka entropijskom haosu koji je izazvao iluzorni „Novi svetski poredak“, kucnuo je čas da se promeni *brzina misli*. Što, razume se, ne znači da treba biti brži od svega ostalog. Postoji sporost koja je efikasna u dugom vremenskom periodu, koja je poželjnija od kratkoročne brzine. Da bi se pronašla vakcina protiv epidemije nepoznatog porekla, potrebno je makar deset godina. Da bi se oslobodila izuzetno ograničenog, istovremeno pompeznog i mazohističkog poimanja sebe, svog autizma, biće potrebno možda dvaput toliko. Dok se to ne dogodi, poezija rizikuje da potone u potpuni zaborav.

sa francuskog preveo Bojan Savić Ostojić

Alen Žufroa (Alain Jouffroy, 1928), francuski pesnik i esejista, priključuje se 1946. Bretonovom obnovljenom nadrealističkom pokretu, gde stupa u kontakt sa Mišoom, Pikabijom i Stanislavom Rodanskim. Iz pokreta je isključen već 1948. zbog „podrivanja grupe“. Pedesetih godina stiče ugled kao pisac i umetnički kritičar. Među prvima je u Francuskoj popularizovao američki pop-art. Godine 1965. sastavlja i antologiju beat-poezije. Tih godina se ponovo pomirio sa Bretonom i osnovao čuvenu ediciju *Poésie* u Galimaru, posvećenu afirmaciji savremene poezije. Sedamdesetih je napisao svoja najznačajnija poetska i esejistička dela, kao i autobiografski roman *Doživljeni roman (Le Roman vécu, 1978)*.

Od 1983. do 1985. je bio kulturni savetnik u ambasadi Francuske u Tokiju, gde se vezuje za savremene japanske pesnike (prvenstveno za Makota Ooku).

Za celokupno delo primio je 2007. Gonkurovu nagradu za poeziju.

Objavljeni odlomak je preuzet iz *Manifesta doživljene poezije (Manifeste de la poésie vécue)*, koji je objavljen 1995. u Galimarovoj ediciji *L'Infini*.

---

² Aluzija na čuveni Malarmeov stih iz *Soneta na –yx: Aboli bibelot d'inanité sonore* : „Potrte tričarije uzaludnosti što odjekuje.“ [prim. prev.]

Dušan Vasić

KOMBINATORIČKI SONETI

Krajem leta 2007. skrenuta mi je pažnja na sulude ideje i neverovatne rezultate ulipista, sa ponešto slučajnim fokusom na “Sto hiljada milijardi pesama” Remona Kenoa. Keno je, negde u XX veku, sastavio ciklus od deset soneta sa osobinom horizontalne međuzamenljivosti stihova, tj. sa mogućnošću da bilo koja dva stiha na istoj poziciji, a u različitim sonetima, zamene sonete, a da se u datim sonetima očuva i rima i sintaksička ispravnost. Konstruisaću ovde minimalni netrivialni primer dva distiha sa istom osobinom, uparujući jedan poznati i jedan namešteni distih:

(1a) Kao zlatne toke, krvlju pokapane,
(1b) dole pada sunce, za goru, za grane.

(2a) Dok sve nemo ćuti diljem ove strane
(2b) blješti rubin jedan u kruni bez mane.

Očigledno, i (1a)(2b) i (1b)(2a) su validne strofe, i očigledno slabije od Jakšićeve, ali ne mnogo slabije od nameštene strofe. Validnost je postignuta oponašanjem strukture uzorka: u pitanju je složena rečenica, čiji zavisni deo čini prvi, a nezavisni deo drugi stih. Relativni pad kvaliteta dopune (do dvočlanog ciklusa), a posebno pesama alternativnog ciklusa (dobijenog zamenom stihova na nekoj poziciji), proističe iz relativne kompleksnosti te strukture. Da se uzorak, međutim, sastoji od dve nezavisne rečenice, zahtev sintakse bi gotovo nestao, značajno pojednostavljujući problem. Lemitičan pogled na Kenoove polazne sonete, kao desetočlani fingirani uzorak, ponegde otkriva i takvu tehniku.

Ako pred sobom imamo jedan Kenoov alternativni ciklus, nemamo načina da u njemu prepoznamo, ili iz njega ekstrahujemo polazni. Gornji minimalni primer sadrži i tu mogućnost: poznavalac će grupisati stihove „Večeri” u prvu, a od preostalih sačiniti drugu pesmu. Na taj način, originalna pesma za neke čitaoce neće biti izgubljena. Ovo dodatno ograničenje – ugradnja nedvosmislenog principa dešifrovanja u polazni ciklus, obogaćuje Kenoov postupak na neočekivane načine.

Naslučuje se već da privlačnost polaznih ciklusa sa opisanom osobinom ne leži u nekom specifičnom efektu neupućenih čitanja istih (naime, nesvesnom osećaju da se na neki način čita jedan te isti sonet, što bi možda izazvale gramatička ekvivalentnost i jednako konfigurisane, jednako ozvučene rime), već u varijabilnosti u alternativne cikluse (i, moguće, neupućenim čitanjima takvih). Permutovanje stihova po različitim pozicijama stepenuje/eksponencira broj mogućih soneta: deset na četrnaesti stepen je upravo sto hiljada milijardi. Kenoovo delo je svojevremeno štampano na vrlo zgodan način i čitalac je stihove mogao da kombinuje sam.

Do sada nisam pročitao nijedan, pa ni polazni, Kenoov ciklus u celosti; francuski original svakako ne razumem, a za engleske prevode nisam imao strpljenja, mada se čini da najbolji, Čepmenov, adekvatno prenosi Kenoov relaksirani smisao za humor. Uostalom, čini se da Kenou sadržina pesama nije bila toliko važna: nekakvi su soneti morali nastati, ne bi li testirali postupak, čija je samosvojna rečitost bila na prvom mestu. Kenoov koncept, uz evidentnu čitljivost, pesmolikost njegovog učinka, predstavlja izjavu o poeziji, jeziku i smislu, čiju težinu nasleđuje svaki implementator.

Udovoljiti strukturalnim zahtevima kenoovskog prosedea mi se od početka nametnulo uzbuđljivim izazovom, a svakako me je privukla prilika da jezik kojim pišem snabdem jedinstvenim resursom. Nisu mi bili strani soneti, a ni dodatne, neobične i gotovo perverzne versifikacijske stege. Međutim, tek će mi eksperimenti sa ulipističkom teorijom i praksom, poput kombinatoričkih soneta, ali i lipograma, pomoći da opravdam svoju uvek prisutnu sklonost ka „pisanju sa ograničenjem”: pokazaće se da jezik, za mene, tek pod pritiscima, tek pri ogromnim temperaturama, daje najbolje od sebe, kao da trpi fizičke promene, naime, kristališe se. Što mu manji prostor nametnem, u što ga skućeniji lavirint smestim – to raste verovatnoća da ću ga onesposobiti, ali i sigurnost da će, bude li se ikako, virtuožno, spasao, biti u tom spasenju čudesan.

Naravno, nikada nisam nameravao da srpsku implementaciju datog prosedea ostvarujem radi nje same, poput, u nekom smislu, savršeno slobodnog i savršeno neslobodnog prevoda; poželeo sam da koncept dovedem na novi nivo, i to množeći ga nekim drugim konceptom. Nastali hibrid bi zadovoljavao zahtev forme Kenoa i zahtev sadržine... čega? Ambicija mi je bila i da odaberem temu koja će, u plodonosnoj međuigri, postupak staviti u umetničku funkciju, vraćajući ga, na taj način, poeziji. Ukus, pre razuma, diktirao mi je okvir za drugi činilac: „Sedam mrtvih pesnika” Branka Miljkovića (iz zbirke „Uzalud je budim”). Otud se i moj polazni ciklus sastoji od sedam, a rezultujući kombinatorički eksponent od sedam na četrnaesti stepen pesama. Najzad, projekat/zbirku sam naslovio „Skoro sedam stotina milijardi mrtvih soneta”. Na koji način integrišem Miljkovićevu tematiku, i na koji način, i sa kolikim uspehom, ispunjavam navedene ambicije, to može svaki čitalac odgonetnuti za sebe. Ovde ću još samo napomenuti da je Branko propustio da uključi sebe mada je uključio Branka, kao i da sam znao da mi se isti propust, za mene dvostruk, ne sme desiti. Propust da ne uključim Branka Miljkovića i da ne uključim sebe.

Čini se prirodnim da se ovo delo, „Skoro sedam stotina milijardi mrtvih soneta”, poistoveti sa sedmočlanim polaznim ciklusom. Tamo je sva građa; tamo je najviše smisla, budući da su ti soneti nastali prvi i pod najneposrednijom kontrolom autora; tamo je, valjda, i „svo delo”. Međutim, i neka mi bude verovano na reč, stroge primene višestrukih ograničenja su već u polaznim sonetima komprimovale dinamiku koja bi apriorno mogla odlikovati tek njihove izvedenice. Time je polazni ciklus izgubio pravo da se, u odnosu na kombinatoričke, naziva originalnim; svaki je ciklus postao poreklo svih, a „delo” se – matematički, nemetaforički rečeno – preselilo u nelinearnu, višedimenzionu strukturu (klasu matrica stihova), koja se ne može čitati kao što se četvorodimenzioni oblici ne mogu sagledati, već su čitljive jedino njene linearne instance, njeni preseki sa standardnom dimenzijom, dostupnom čitanju kao što je trodimenzioni prostor dostupan vidu. Jednostavan mehanizam (web interface) za instanciranje, projekciju i numerisanje mojih milijardi u pojedinačne sonete postavio sam na adresu <http://alas.matf.bg.ac.yu/~mr03174>. Ciklus od sedam soneta pod nazivom „Pakleni šaptači“ je deo „Skoro sedam stotina milijardi mrtvih soneta” i sastavljen je korišćenjem kombinatoričkog metoda koji sam opisao u ovom tekstu.

Pakleni šaptači

8. januar 2009.

I

Ti, što jecaj žute čuješ mesečine!
Vrhove Urala moja mašta sneva
ali tvrd se prezir za ljubavlju vine
gde cvet radi cveta kristal preodeva.

Budim se u društvu punom mračnih nada
većih zaveštanja. Pojmih stanje celo
sa izrekom sitnom iz Pariza grada
zagonetnim Disom pohodiv poselo.

Gavrana i svraka postim li sred pira?
Spomene sam drugim pisao do skora;
ubica, i tat sam kordovskih psaltira.

Slavuji i guje i ružica vrti
ne smene što trepti jasiku vrh gora
ni od čega manje besmislene smrti.

II

O Isuse kneže, oko sa visine!
Šta sprovodi desna ne vidi mi leva
a sve poput snega lanjska mladost mine
naspram duše koja sobom oboleva.

Razbiram lamentnu ćutnju serenada
zaljuljanog carstva. Pogreboh si telo
bez odbrane posred slepoočnog Hada
pripitomiv krvi to mastilo zrelo.

Je li sonet raka, duža nego šira?
Da se bude čovek kucnula je hora:
tragičnih soneta sedam je kumira.

Grehobarko, zdravo! Dijaci odrti
blješte u grimizu histeričnih zora
halucinogene stražilovske smrti.

III

Jaganjče, što pođe pasti u doline!
Omega je slovo trbuha i gneva
jer zaspalom njivom nadahnuće pline
dok pogiba miris uskršnjeg podneva.

Da dovrši pečal iskah odvajkada
tog Podzemlja što je Prometeja srelo
pri molitvi Djevi za rabu što strada
opazivši doba da me je pomelo.

Zar kolena žuljnih obesi se lira?
U Raveni digoh ploču od mramora:
uz "ora pro nobis" prenuh si vampira.

Dva krvava puža i lovački hrti
opsedaju stube blaženoga dvora
svakoga i svačeg odnoseće smrti.

IV

Sveta Majko, željna da razrešiš vine!
Sa slomljenih brda beseda mi seva
jer koračam stazom koja varkom sine
i vremena sviju stišava se vreva.

Turistički bludim podno kolonada
Limba mapiranog kao lično delo
pre vekova mitskih. Kušam čemer slada
čekića i čama slušajuć' opelo.

Zar banalan kvadrat za mene se bira?
Dante, obresmo se u šumi žamora:
na božura polju otpih iz kondira.

Epitaf je cifra. Semantici krti
suvišni epitaf skladaće sred hora
poput žrvnja teške, neizbežne smrti.

V

Filigranska ljusko, delikatni krine!
U običnoj čami sav mi život zeva
kad za svu samoću srp na nebu brine
i krivca sa krstom ruka ne okleva.

Ogluhnuh na tutanj gromkih kanonada
starih novih senki u sumračje svelo
putem reciklaže. Tanatos me svlada
mandarina vino odlažući vrelo.

Najzad, ludoj glavi naći ću li mira?
Dant'ovu Frančesku spasavam vihora:
tek oblaka rosom, mlaka krv se spira.

Pet i milijarde, surovošću strti,
nek' preklinju milost od štrange i čvora
u grljenju rajskom radosnice smrti.

VI

Voljena, što nosiš krabulju jednine!
Crvena u mesu mojem ptica peva
a to ludo srce samohrano gine
gde zvono u vodi mostu odoleva.

Dusima se survah silnih kavalkada
po lutanju braće. Ozvezdih si čelo
u svesti šta gubi i u tami klada
rasprsnuv o hridi teme osedelo.

Nastupi li ponoć uma usred vira?
Reljef s likom Danta poznati se mora;
još Vita Nuova ljeska dnom putira.

Dobre Nade klete obale i rti
prelamaju mladost gardiste i kora
od prejake reči u Ksaveru smrti.

VII

Arhandele gorki snage i praznine!
Smejem se kroz suze na kljuvana creva
kad dodiri s vatrom sam pepeo čine
dok raskošne noći sjaj me prekoreva.

Razumevam "gde su" i refren balada
najzad posve mrtvih. Sišao sam smelo
kud Arno ne gudi. Zborim pesmu jada
među gosparima gazeć' neveselo.

Koja violina da setnije svira?
U burdelju tražim počinka opora;
zabeležih udes kralja od Misira.

Plesnjive dubine i glob što se vrti
ustavljahu vale što rimuju mora
paklenih šaptača. Pomiluj me, smrti!

Dušan Vasić je rođen 1985. u Subotici. Studira računarstvo i informatiku na Matematičkom fakultetu. Poeziju, prozu i eseje objavljivao u Zetni, Almi i drugim časopisima.

Sadržaj

<i>Uvodna reč</i>	1
<i>Poezija</i>	
Ričard Brotigan - Poslednja muzika još nije odslušana	3
Gabor Šejn - Jutarnja tela	9
<i>Prevedena poezija</i>	
Dragan Jovanović Danilov - Čuvar beležnice	13
Miloš Petrović - Svet je udes svega	18
Željko Tešić - Figurica žene	25
Marina Zrnić - Odsekla sam granu masline	28
<i>O poeziji</i>	
Alen Žufroa - Manifest doživljene poezije	31
Dušan Vasić - Kombinatorički soneti	34

Impresum

- › urednici
Bojan Savić Ostojić
Vladimir Stojnić
- › web dizajn
Goran Savić Ostojić
- › lektura
Jelena Milinković

